

Luis Cernuda: Εννιά ποιήματα

Γιατί προαισθάνομαι σε τούτη την ανθρώπινη απόσταση
 Πόσο δικοι μου θα πρέπει να είναι οι μελλούμενοι άνθρωποι,
 Ότι αυτή η μοναξιά θα κατοικηθεί μια μέρα,
 Αν και χωρίς εμένα, από καθαρούς συντρόφους σαν κι εμένα.
 Αν τη ζωή μου απαρνιέμαι είναι για να τη βρω αργότερα
 Σύμφωνα με την επιθυμία μου, στη μνήμη σου.

Λουίς Θερνούδα, «Σ' έναν μελλοντικό ποιητή»

Ο Λουίς Θερνούδα, ένας από τους σημαντικότερους Ισπανούς ποιητές του 20ού αιώνα, γεννήθηκε στη Σεβίλλη το 1902 και πέθανε εξόριστος στην Πόλη του Μεξικού το 1963. Στη λογοτεχνία εμφανίζεται επίσημα, ύστερα από κάποιες δημοσιεύσεις ποιημάτων σε περιοδικά, με την ποιητική συλλογή *Perfil del aire* (*Κατατομή του ανέμου*) το 1927. Είναι μια χρονιά ορόσημο για τη νεότερη ισπανική λογοτεχνία, μιας και είναι η χρονιά που έδωσε το όνομά της σε μια «γενιά» που σημάδεψε καθοριστικά την πορεία της, την οποία αποτελούσαν πέρα από τον Θερνούδα ο Φεντερίκο Γκαρθία Λόρκα, ο Ραφαέλ Αλμπέρτι, ο Πέδρο Σαλίνας, ο Βιθέντε Αλεϊξάντρε, ο Χόρχε Γκιγιέν κ.ά.

Η ζωή και το έργο του Θερνούδα θα δεθεί στη συνέχεια άμεσα με την «ισπανική περιπέτεια». Το 1933 θα συνδεθεί για λίγο με το Κομμουνιστικό Κόμμα Ισπανίας δημοσιεύοντας ποιήματα στο περιοδικό *Octubre* (*Οκτώβρης*), που διειθύνονταν από τον Ραφαέλ Αλμπέρτι¹, ενώ ταυτόχρονα θα αποτελέσει ενεργό μέλος των *Misiones Pedagógicas* (Παιδαγωγικές αποστολές), που μαζί με το περιπλανώμενο θέατρο, τη διάσημη *Barraca*, του Φεντερίκο Γκαρθία Λόρκα, θα προσπαθήσουν να φέρουν πολιτισμό και επικοινωνία μέχρι τα πιο απομακρυσμένα χωριά της ισπανικής επικράτειας. Θα συμμετάσχει στον ισπανικό εμφύλιο, φυσικά στην πλευρά των Δημοκρατικών, και θα πάρει επίσης μέρος στο 2ο Διεθνές Συνέδριο για την Υπεράσπιση της Κουλτούρας (Βαλένθια 1937), παίζοντας μάλιστα στην παράσταση του θεατρικού έργου του Φεντερίκο Γκαρθία Λόρκα *Mariana Pineda*, που θα παρουσιαστεί στο πλαίσιο του Συνεδρίου. Προς το τέλος του Εμφυλίου θα πάρει το δρόμο της εξορίας, όπως τόσοι άλλοι ισπανοί αντιφασίστες.. Στην αρχή (1938-1947) στην Αγγλία,

¹ Ο Βασίλης Αλεξίου είναι Λέκτορας στο ΑΠΘ.

στη συνέχεια (1947-1952) στις ΗΠΑ. Και θα καταλήξει τέλος στο Μεξικό, όπου και θα πεθάνει χωρίς ποτέ να επισκεφτεί την φρανκοκρατούμενη Ισπανία.

Το έργο του Θερνούδα, όπως φυσικά και κάθε λογοτέχνη, δεν μπορεί να ιδωθεί χωρίς να ανατρέξουμε στο γενικότερο ιστορικό και κοινωνικό πλαίσιο της ανάδυσής του. Ένα ιστορικό πλαίσιο, αυτό της μεσοπολεμικής Ισπανίας, του οποίου κύρια χαρακτηριστικά είναι μια γενικευμένη κινητικότητα, ρήξεις και αλλαγές, κοινωνικές συγκρούσεις και πολιτειακές αναστατώσεις, κρίσεις και νεοπλασίες, κοντολογής ένα τοπίο στο οποίο η διαλεκτική του παλιού και του νέου, του μέσα και του έξω, της μορφής και του περιεχομένου δοκιμάζεται ποικιλότητα. Όλη αυτή η ενέργεια που εκλύεται από την έντονη κοινωνική κινητικότητα, όπως είναι φυσικό, αποτελεί για τη γενικότερη πνευματική και καλλιτεχνική παραγωγή ένα ευνοϊκότατο περιβάλλον που γονιμοποιεί με ποικίλους τρόπους ταλέντα, ευαισθησίες, ανησιχίες, αγώνες και αγωνίες. Ιδιαίτερα για τη λογοτεχνία η ίδια περίοδος είναι μια από τις πιο ανθηρές και γόνιμες· η λογοτεχνική παραγωγή της θα σφραγίσει με έναν καθοριστικό τρόπο όλη τη μετέπειτα εξέλιξη. Αλλά πέρα από αυτή καθαυτή την πλούσια λογοτεχνική παραγωγή της περιόδου σημαντικές αλλαγές εμφανίζονται τόσο σε επίπεδο μορφών και θεματολογίας όσο και στην ίδια τη κοινωνική θέση και λειτουργία της ίδιας της λογοτεχνίας. Ταυτόχρονα μετασηματίζεται και ο ίδιος ο τρόπος θέασης και συνείδησης της πραγματικότητας, οι ίδιες οι «δομές αίσθησης», όπως θα έλεγε ο Raymond Williams, και μαζί τους η ίδια η ποιητική ανάγνωση του κόσμου. Ολόκληρη η λογοτεχνική παραγωγή της «Γενιάς του '27» μπορεί ακριβώς να θεωρηθεί, σ' έναν σημαντικό βαθμό, παράγωγο αυτής της καινούργιας ποιητικής θεώρησης, αρθρώνοντας μ' έναν πρωτότυπο και ιδιοφυή τρόπο την ισπανική εκδοχή της λογοτεχνικής νεωτερικότητας.

Αυτή η γόνιμη επικοινωνία με την ατμόσφαιρα του καιρού του θα μπολιαστεί, στο έργο του Θερνούδα από μια σειρά άλλες επιδράσεις. Πρώτα πρώτα από την ίδια την ισπανική λογοτεχνική παράδοση και ιδιαίτερα από το έργο του επιφανέστερου ρομαντικού ποιητή της, του Gustavo Adolfo Bécquer. Η ρομαντική επίδραση θα ενδυναμωθεί στη συνέχεια μέσα από την ανάγνωση του Χάιλντερλιν και των άγγλων ρομαντικών ποιητών. Ο υπερρεαλισμός επίσης θα βοηθήσει τον Θερνούδα να συγκροτήσει την ποιητική του και, το κυριότερο, να οικοδομήσει τη δική του φιλοσοφία της δημιουργίας, στηριγμένη στην απόρριψη της αστικής υποκριτικής ηθικής, στην άρνηση του συμβιβασμού με μια πραγματικότητα αλλοτριωτική και εχθρική προς την αλήθεια της ποίησης και την ποίηση της αλήθειας. Η μαθητεία του στην υπερρεαλιστική περιπέτεια, ανάμεσα σε άλλα, θα διαμορφώσει μια προσωπικότητα «αντάρτη διανοούμενου», όπως χαρακτήριζε ο ίδιος τον εαυτό του, ενώ ταυτόχρονα θα τον βοηθήσει να συμφιλιωθεί με τον «αιρετικό» ερωτισμό του.

Παρότι η γραφή του, με την έλλειψη ηχηρής ρητορικής, τη συχνή χρήση αφηγηματικών τεχνικών, το σχεδόν «κουβεντιαστό» ύφος του και μια γλώσσα «αντιποιητική», μπορεί εύκολα να χαρακτηριστεί αντιρομαντική, η ποιητική του φιλοσοφία οφείλει πολλά στο ρομαντισμό, όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, στο σημαντικότερο σίγουρα καλλιτεχνικό κίνημα της καπιταλιστικής περιόδου, μιας και είναι αυτό που σηματοδοτεί και συνειδητοποιεί την καινούργια θέση της τέχνης και των δημιουργών της στο πλαίσιο του νέου καταμερισμού εργασίας. Μια θέση που κύριο χαρακτηριστικό της είναι η μετατόπιση, σωστότερα η έξορα, και η συνεπαγόμενη περιχαράκωση στο χώρο της τέχνης και της λογοτεχνίας εκεί-

νων των αξιών που φαίνονται να περιτεύουν ή να θεωρούνται άχρηστες σ' έναν κόσμο στον οποίο μ' ένα ριθμό συνεχώς επιταχυνόμενο κυριαρχούν ο ωφελιμισμός, οι ανταλλακτικές αξίες, ο εργαλειακός ρασιοναλισμός. Αυτή η αίσθηση «εξορίας» της ποίησης, που στην περίπτωση του Θερνούδα θα ενδυναμωθεί από την πραγματική εξορία του ίδιου του ποιητή, διαρκεί το σύνολο σχεδόν της ώριμης ποιητικής του παραγωγής. Δεν είναι ως εκ τούτου καθόλου τυχαίο πως το θέμα της θέσης του ποιητή και της ποίησης στον σύγχρονο αντιποιητικό κόσμο γίνεται ένα από τα κεντρικά ζητήματα στην ποίησή του. Όπως παρατηρεί ο Derek Harris, στην «Εισαγωγή» των ποιητικών Απάντων του Θερνούδα: «Η θέση του ποιητή είναι ένα από τα μεγάλα θέματα του *Η πραγματικότητα και η επιθυμία* [τίτλος μιας ποιητικής συλλογής του Θερνούδα που εκδόθηκε το 1936], ο ποιητής ως προφήτης και ως θύμα, θέμα που αποκαλύπτει για μια ακόμη φορά τις βαθιές ρομαντικές ρίζες του Θερνούδα. Αλλά την ίδια στιγμή που η ποίηση γίνεται το μέσον της προσωπικής υπέρβασης και της πάλης ενάντια στον μίζερο κόσμο της σύγχρονης κοινωνίας, η συνεχής αυτοενατένιση που είναι αναγκαία από την πράξη της ποίησης κάνει την ίδια ένα όχημα που οδηγεί τον Θερνούδα σε μια γνώση κάθε φορά βαθύτερη του ίδιου του τού εαυτού και συμπληρώνει τις αισθητικές και μεταφυσικές διαστάσεις της ποίησης με μια βαθιά ηθική ανησυχία» (*Obras completas*, I, σ. 79-80).

Και είναι ακριβώς αυτή η ηθική διάσταση –ηθική της αξιοπρέπειας και αξιοπρέπεια της ηθικής– που προφυλάσσει την ποίηση του από τον εγκλεισμό της στο ναρκισσισμό μιας αισθητιστικής αυτοαναφορικότητας διατηρώντας την μέχρι σήμερα άκρωσ επικαιρη και ζωντανή. Είναι γι' αυτό που η ποίησή του, συνιστώντας μιαν οδυνηρή συνεχή ακροβασία τα δυο άκρα της οποίας ορίζονται από ένα ποιητικό «εγώ» εξοριστο στις δημοσιές του κόσμου και έναν κόσμο απορρατισμένο από ποίηση, μετατρέπεται σε μια στάση ζωής, σε μια πραγματική «κριτική της ζωής», όπως (δανειζόμενος την έκφραση από τον Άγγλο κριτικό του 19ου αιώνα Matthew Arnold) χαρακτηριζε την ποίησή του ο ίδιος ο Θερνούδα.

Βιβλιογραφία

- Cernuda, Luis (1993): *Obras Completas* (σε 3 τόμους), Madrid: Siruela.
- Coleman, J. Alexander (1969): *Other Voices. A Study of the Late Poetry of Luis Cernuda*, Chapel Hill: Univ. of North Carolina Press.
- Cortines, Jacobo (επιμ.) (1990): *Actas del 1er Congreso Internacional sobre Luis Cernuda*, Sevilla: Universidad de Sevilla.
- Delgado, Agustín (1975): *La poética de Luis Cernuda*, Madrid: Ed. Nacional.
- Harris, Derek (1973): *Luis Cernuda: A Study of the Poetry*, London: Tamesis Books.
- Jiménez-Fajardo, Salvador (επιμ.) (1989): *The Word and the Mirror. Critical Essays on the Poetry of Luis Cernuda*, Granbury, NJ: Associated U. P.
- Maristany, Luis (1982): *La Realidad y el Deseo. Luis Cernuda*, Barcelona: Laia.
- Martínez Nadal, Rafael (1983): *Luis Cernuda. El hombre y sus temas*, Madrid: Hyperión.
- Quirarte, Vicente (1985): *La poética del hombre dividido en la obra de Luis Cernuda*, Mexico: UNAM.
- Real Ramos, César (1975): *Luis Cernuda y su obra poetica*, Salamanca: Gráfica Europea.
- Silver, Philip (1972): *Luis Cernuda, el poeta en su leyenda*, Madrid: Alfaguara.
- Talens, Cenaro (1975): *El espacio y las máscaras. Introducción a la lectura de Cernuda*, Barcelona: Anagramma.

ΕΝΝΙΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

μετάφραση από τα ισπανικά: Βασίλης Αλεξίου

[Τέσσερα ποιήματα από τη συλλογή *Donde habite el olvido*, Όπου κι αν κατοικεί η λησμονιά, 1933]

I

Όπου κι αν κατοικεί η μοναξιά
 Στους πλατιούς δίχως αυγή κήπους·
 Εκεί που εγώ μονάχος θα 'μαι
 Μνήμη μιας πέτρας μες στις τσουκνίδες θαμμένης
 Που πάνω της ο άνεμος λυτρώνεται απ' τις αϊπνίες του.

Εκεί που τ' όνομά μου θ' αφήσω
 Στο σώμα που σημαδεύει στων αιώνων τα μπράτσα,
 Εκεί που ο πόθος δε θα υπάρχει.

Σε αυτή τη μεγάλη περιοχή που η αγάπη, τρομαχτικός άγγελος
 Δε θα κρύβει σαν ατσάλι
 Στο στήθος μου τη φτερούγα του,
 Χαμογελώντας γεμάτος αέρινη χάρη καθώς ο πόνος μεγαλώνει.

Εκεί που θα τελειώνει αυτός ο ζήλος που απαιτεί έναν κύριο κατ' εικόνα του,
 Υποτάσσοντας σε μιαν άλλη ζωή τη ζωή του,
 Δίχως ορίζοντα πια, παρά άλλα μάτια μέτωπο με μέτωπο.

Εκεί που οι καημοί και οι ευτυχίες δε θα 'ναι παρά ονόματα,
 Ουρανός και γη αυτόχθονες γύρω από μια μνήμη·
 Εκεί τέλος που λειότερος θα μείνω χωρίς ούτε κι ο ίδιος να το ξέρω,
 Σβησμένος σε ομίχλη, σε απουσία,
 Απουσία ελαφριά σαν σάρκα παιδιού.

Εκεί, εκεί μακριά·
 Όπου κι αν κατοικεί η λησμονιά.

IV

Υπήρξα.

Καιόμενη στήλη, φεγγάρι της άνοιξης
Ξανθιά θάλασσα, μεγάλα μάτια.

Έψαξα αυτό που σκεφτόμουν·
Σκέφτηκα, σαν την αυγή σε αδύναμο όνειρο,
Αυτό που ο πόθος ζωγραφίζει σε έφηβες μέρες.

Τραγουδύησα, ανέβηκα,
Έμουν φως μια μέρα
Ριγμένο στη φλόγα.

Σαν ένα χτύπημα αγέρα
Που τη σκιά διαλύει
Έπεσα στο μαύρο,
Στον αχόρταγο κόσμο.

Έχω υπάρξει.

XII

Δεν είναι η αγάπη που πεθαίνει,
Είμαστε εμείς οι ίδιοι.

Πρώτη αθωότητα
Ακυρωμένη στον πόθο,
Λησμονιά του εαυτού μας σε μιαν άλλη λησμονιά,
Κλαδιά μπλεγμένα
Γιατί να ζείτε αν μια μέρα χαθείτε;

Ζει μονάχα αυτός που κοιτάει
Πάντα μπροστά του τα μάτια της αυγής του,
Ζει μονάχα αυτός που φιλάει
Εκείνο το κορμί του αγγέλου που η αγάπη θα σήκωνε.

Φαντάσματα καημού,
 Μακριά, οι άλλοι,
 Αυτοί που τούτη την αγάπη χάσανε,
 Σαν μιαν ανάμνηση μέσα σε όνειρα,
 Διατρέχοντας τους τάφους
 Σφίγγουν άλλο κενό.

Προς τα εκεί πάνε και στενάζουν,
 Όρθιοι νεκροί, ζωές πίσω από την πέτρα,
 Χτυπώντας αδυναμία,
 Γρατσουνίζοντας τη σκιά
 Με άχρηστη τρυφερότητα.

Όχι, δεν είναι η αγάπη που πεθαίνει.

Μονόλογος του Φαροφύλακα

Πώς να σε γεμίσω μοναξιά
 Παρά μόνο με σένα.

Από παιδί, μέσα στις φτωχές της γης φωλιές,
 Ήσυχος σε μια σκοτεινή γωνιά,
 Έψαχνα σε σένα, αναμμένη γιρλάντα,
 Τις μελλοντικές μου αυγές και τα νυχτερινά μου λαθραία,
 Και σε σένα τα ξεχώριζα,
 Φυσικά και ακριβή, κι ακόμη λεύτερα και πιστά,
 Καθ' ομοίωσή μου,
 Καθ' ομοίωσή σου, αιώνια μοναξιά.

Χάθηκα αργότερα μες στην άδικη γη
 Σαν κάποιος που ψάχνει φίλους ή αγνοημένους εραστές·
 Διαφορετικός απ' τον κόσμο,
 Ήμουν φως γαλήνιο και πόθος αχαλίνωτος,
 Και στη μελαγχολική βροχή ή στο φανερό ήλιο
 Ήθελα μιαν αλήθεια που εσένα θα πρόδινε,
 Λησμονώντας στο ζήλο μου
 Πως οι δραπέτισσες φτερούγες το δικό τους σύννεφο φτιάχνουν.

Και καλύπτοντας τα μάτια μου
 Με νέφη κι άλλα νέφη του ξέφρενου φθινόπωρου
 Το φως εκείνων των ημερών που σε σένα την ίδια μισόβλεπα,
 Σ' αρνήθηκα για πολύ λίγο·
 Γι' αγάπες συνηθισμένες ούτε αληθινές ούτε ψεύτικες,
 Για ήσυχες φιλίες της πολυθρόνας και της χειρονομίας,
 Για ένα όνομα με λίγο αντίτυπο σ' έναν κόσμο φάντασμα,
 Για τις παλιές απαγορευμένες ηδόνες,
 Ωσάν τις νόμιμες που προκαλούν ναυτία,
 Χρήσιμες μόνο για το κομψό σαλόνι των ψιθύρων,
 Σε ψεύτικα στόματα και παγωμένες λέξεις.

Για σένα βρίσκω τώρα τη ηχώ του παλιού προσώπου
 Που εγώ υπήρξα,
 Που εγώ ο ίδιος λέκισα με εκείνες τις προδοσίες της νιότης,
 Για σένα βρίσκω τώρα, ευρήματα διάσπαρτα
 Καθάρια απ' άλλη επιθυμία,
 Τον ήλιο, το θεό μου, τη γεμάτη από φωνές νύχτα,
 Τη βροχή, παντοτινή εσωτερικότητα,
 Το δάσος και την ειδωλολάτρισσα ανάσα του,
 Τη θάλασσα, τη θάλασσα όπως το όμορφο όνομά της·
 Και πάνω απ' όλα αυτά,
 Σώμα μελαχρινό κι ευλύγιστο,
 Σε βρίσκω, εσένα, μοναξιά τόσο δική μου,
 Και συ μου δίνεις δύναμη κι αδυναμία
 Σαν στο κουρασμένο πουλί τα μπράτσα της πέτρας.

Με τους αγκώνες στο μπαλκόνι αχόρταγος βλέπω το κύμα,
 Ακούω τις σκούρες του κατάρρες,
 Ατενίζω τα λευκά του χάδια·
 Κι ανασηκωμένος πάνω σε άγρυπνη κούνια
 Είμαι στη νύχτα ένα διαμάντι που στριφογυρνάει προειδοποιώντας τους ανθρώπους,
 Που γι' αυτούς ζω, ακόμη κι αν δεν τους βλέπω·
 Και έτσι, μακριά απ' αυτούς,
 Με ξεχασμένα πια τα ονόματά τους, τους αγαπώ μέσα στις μάξες,
 Τις τραχιές και τις βίαιες σαν τη θάλασσα, το σπίτι μου,
 Καθάρια μπροστά στην προσμονή μιας φλεγόμενης επανάστασης
 Ή υποταγμένες και υπάκουες, όπως μόνο η θάλασσα ξέρει να 'ναι
 Όταν έρχεται η ώρα της ανάπαυσης που τη δύναμή της κυριεύει.

Εσύ, μοναχική αλήθεια,
 Διάφανο πάθος, μοναξιά παντοτινή,
 Είσαι αγκαλιά απέραντη·
 Ο ήλιος, η θάλασσα,
 Το σκοτάδι, η στέπα,
 Ο άνθρωπος και η επιθυμία του,
 Η τρικυμισμένη μάζα,
 Τι άλλο είναι παρά εσύ η ίδια;

Για σένα, μοναξιά μου, μια μέρα τους έψαξα·
 Σε σένα μοναξιά μου, τους αγαπάω τώρα.

Καθιστές κοιλιές

[δημοσιευμένο στο περιοδικό *Octubre* τον Απρίλη του 1934]

Ευχαριστημένοι
 Όπως εκείνοι που ξέρουν
 Όπως εκείνοι που κρατάν στη χούφτα τους την αλήθεια
 Καλά πιασμένη για να μη ξεφύγει
 Και με περηφάνια
 Σαν φύλακες των ίδιων σας των εαυτών
 Εξουσιάζετε σε όλα τα μήκη και τα πλάτη της γης
 Εσείς καθιστές κοιλιές.

Δεν υπάρχει αέριο
 Δεν υπάρχει μολύβι
 Που να φουσκώνει τόσο που τόση σαβούρα να βγάζει
 Σαν τη δική σας δηλητηριώδη σιγουριά
 Αυτή η σιγουριά τού να νιώθετε το πανωφόρι σας
 Καλοπροστατευμένο από τον πισινό σας.

Κοιτάτε από εδώ κι από εκεί
 Χαμογελάτε ξίνοντας πονηρά το βρωμερό στόμα σας
 Κι από εκεί αποφαίνεστε όπως το αρχαίο μαντείο
 Φουσκωμένες ηλιθιότητες
 Αποφθέγματα που στραγγίζουν ανάμεσα στις σχισμές σαν ποντίκια.

Φτερωτό το ρωμαλέο πόδι
 Το νεανικό και ρωμαλέο πόδι
 Που θα γκρεμίσει σύντομα
 Αυτό το φουσκωμένο με λάσπη, κακία και αδικία πανωφόρι
 Παρασέροντας μαζί του και τον πισινό και την κοιλιά σας
 Το θλιβερό σας πρόσωπο που μολύνει τον αέρα
 Τον καθαρό και δίκαιο αέρα
 Όπου σήμερα ξεσηκωνόμαστε
 Ενάντια σε όλους σας
 Ενάντια στην ηθική σας ενάντια στους νόμους σας
 Ενάντια στην κοινωνία σας ενάντια στο θεό σας
 Ενάντια σε σας τους ίδιους καθιστές κοιλιές
 Με ένα στέρεο στάχυ
 Γι' αυτόν που σπρώχνει τη δύναμή του από τη γη
 Για να ανοίξει ο ήλιος
 Για να δώσει τον καρπό του
 Καρπό του μίσους και της χαράς
 Φρούτο του αγώνα και της γαλήνης.

Η αλήθεια βρίσκεται σε αμάχη και σε αυτή σας περιμένουμε
 Καθιστές κοιλιές
 Τεντωμένες κοιλιές
 Νεκρές κοιλιές.

Η επίσκεψη του Θεού

[ποίημα γραμμένο στο Λονδίνο το 1938, από τη συλλογή *Las Nubes*, Τα νέφη, 1941]

Περασμένα τώρα πια τα μισά της ζωής μου.
 Το κορμί ακόμη όρθιο στέκει και οι φωνές ακόμη γυρίζουν
 Κι αντηχούν με γοητεία μαραμένη στ' αυτιά μου,
 Αλλά οι σβέλτες μέρες μακριά πια φύγαν·
 Μ' αφήσαν μονάχα θύμησες χλωμές της αγάπης τους.
 Όπως ο γεωργός το μόχθο του χαμένο βλέποντας
 Στον ουρανό τα μάτια στρέφει τη βροχή προσμένοντας
 Έτσι κι εγώ να προσμένω θέλω τούτη την ώρα τη θολή
 Κάποια δάκρυα θεϊκά που τη σοδειά μου θα ξαναζωντανέψουν.

Κι όμως βαθιά μέσα ίδια η απογοήτευση μένει,
 Σαν φιλοξενούμενος σκοτεινός στα όνειρά μου.
 Μπορώ άραγε να ελπίζω; Όλα έχουν δοθεί στον άνθρωπο
 Σε αυτή την εφήμερη απροσεξία της ύπαρξης·
 Με τίποτε δεν μπορεί να ενωθεί αυτή η αγωνία του που αναζητάει
 Ένα διάλειμμα αγάπης μέσα στη φυγή των πραγμάτων.
 Μάταιο θα ήταν να πονέσει κανείς για το έργο, το σπίτι, τους χαμένους φίλους
 Σε εκείνη τη μεγάλη δαιμονική επιχείρηση του πολέμου

Βρίσκομαι στην πόλη που αλαζονεύεται για την περηφάνια της για τον πλούσιο,
 Εκεί που η αθλιότητα κρυμμένη τραγουδάει στις γωνιές
 Ή προβάλλει εικόνες που πλημμυρίζουν με δάκρυα τα μάτια μου.
 Και τις γροθιές μου δαγκώνοντας με αδύναμη θλίψη
 Ακόμη μετρώω στο μυαλό μου τα λιγοστά μου νομίσματα,
 Γιατί εδώ ένα κομμάτι ψομί και λίγα ρούχα
 Θέλουν πιότερη προσπάθεια για να τα αποκτήσεις
 Απ' όση όταν οι παλιοί ήρωες θεριά νικούσαν
 Συντριβοντας τα μάγια με το δόρυ τους.

Η επανάσταση ξαναγεννιέται πάντα σαν ένας φοίνικας
 Που βγάζει φλόγες στο στήθος των απόκληρων.
 Αυτό το ξέρει ο τσαρλατάνος κάτω απ' τα δένδρα
 Των πλατειών, και το ασημένιο σάλιο του, το ηχηρό κουδούνι του,
 Σφυρίζοντας ανάμεσα στα φύλλα, γητεύει το λαό
 Τον ρωμαλέο και τον απατημένο με πανούργα ευγλωττία,
 Και τραγούδια από αίμα νανουρίζουν τη μιζέρια του.

Από τον πόνο μου καταλαβαίνω πως κι αμέτρητοι άλλοι υποφέρουν
 Σιωπηλοί άνθρωποι που δεν τους περισσεύει χρόνος
 Για να ρίξουν στον ουρανό τα βάσανά τους. Μα πια δεν μπορώ
 Να μιμηθώ την ενεργητική σιωπή τους, γιατί με λυτρώνει
 Τούτη η παρηγόρια της φωνής, δίχως πατρίδα και δίχως φίλο,
 Στη βαθιά μοναξιά αυτού που δεν έχει
 Πια τίποτε ανάμεσα στα μπράτσα του, παρά τον αγέρα γύρω του,
 Όμοια σαν ένα καράβι που ξεμακραίνει πάνω στη θάλασσα.

Πού πήγαν οι παλιές του ανθρώπου σιντρόφισσες;
 Των ονείρων μου οι ράφτρες, των ελπίδων μου οι υφάντρες
 Έχουν πεθάνει. Οι βελόνες τους κι οι σαΐτες τους ξαποσταίνουν

Σε μια γωνιά σκονισμένες, δίχως τη μελωδία του μόχθου.
 Σαν μια απομονωμένη σκιά στην κόψη των ημερών
 Προχωρώ επαναλαμβάνοντας χειρονομίες και λέξεις ενώ μακριά ακούω
 Το τεράστιο χασμουρητό των περασμένων αιώνων.

Ο χρόνος, αυτή η απέραντη λευκή έρημος,
 Αυτό το δημιουργικό τίποτε, απειλεί τους ανθρώπους
 Και θάνατο φως ανοίγεται μπροστά στις νεανικές επιθυμίες.
 Κάποιοι θέλουν τρελά να πιάσουν το μαγικό είδωλό του,
 Άλλοι το ξεορκίζουν μ' έναν γιο
 Που τον προσφέρουν στα μπράτσα σαν θύμα,
 Γιατί από την καινούργια ζωή κρατιέται η ζωή τους
 Όπως το νερό από το κλαμένο νερό των ανθρώπων.

Αλλά εσένα Θεέ με τι θα σε καταπραΰνουμε;
 Η δίψα μου εσύ ήσουν, εσύ ήσουν η χαμένη μου αγάπη,
 Το σπασμένο μου σπίτι, η δουλεμένη μου ζωή, και το σπίτι και η ζωή
 Τόσων ανθρώπων σε κατάρρευση σαν εμένα
 Στο ναιάγιο μιας χώρας. Καθώς μαζεύονταν τα τραπουλόχαρτα,
 Ο ένας μετά τον άλλο γκρεμίζονταν οι φτωχοί μου παράδεισοι.
 Σήκωσε το χέρι του ο άνεμος που θα τους γκρέμιζε
 Και πίσω απ' αυτούς, στη βαθιά απελπισία, στο βαθύ κενό,
 Υψώνεται επιτέλους μπροστά μου το σύννεφο που κρύβει την παρουσία σου;

Μη χτυπάς θυμωμένος το σώμα μου με τον κεραυνό σου
 Αν δεν είσαι εσύ η αγάπη, ποιος άλλος θα είναι στον κόσμο σου;
 Συμπόνα επιτέλους, άκου αυτό τον ψίθυρο
 Που δυναμώνοντας φτάνει σαν ένα κύμα
 Στα πόδια της θεϊκής σου αδιαφορίας.
 Κοίτα τις θλιμμένες πέτρες που κουβαλάμε
 Ήδη πάνω στους ώμους μας για να θάψουμε τα δικά σου δώρα:
 Την ομορφιά, την αλήθεια, τη δικαιοσύνη, που τον ακατόρθωτο πόθο τους
 Μονάχα εσύ ήσουν ικανός να εμφυσήσεις σε μας.
 Αν αυτές πέθαιναν σήμερα, εσύ θα σβηνόσουν από τη μνήμη
 Σαν ένα μακρινό όνειρο των ανθρώπων που κάποτε υπήρξαν.

Εντύπωση εξορίας

[γραμμένο στο Λονδίνο το 1939, από τη συλλογή *Las Nubes*]

Ήταν την περασμένη άνοιξη,
 Σχεδόν εδώ κι ένα χρόνο,
 Σε ένα σαλόνι του παλιού Temple, στο Λονδίνο,
 Με έπιπλα παλιά. Τα παράθυρα βλέπανε
 Πίσω από παλιά κτίρια, μακριά.
 Ανάμεσα στη χλόη το γκριζο αντιφέγγισμα του ποταμού.
 Όλα ήταν γκριζα και κουρασμένα
 Σαν η ίριδα από ένα άρρωστο μαργαριτάρι.

Ήταν εκεί γέροι κύριοι, γριές κυρίες,
 Στα καπέλα σκονισμένα φτερά·
 Ένας ψίθυρος φωνών κάπου εκεί στις γωνίες,
 Μαζί με τραπέζια με κίτρινες τουλίπες,
 Οικογενειακά πορτραίτα και άδεια τσαγερά.
 Ο ίσκιος που έπεφτε
 Με μια μυρωδιά γάτου
 Ξυπνούσε θορύβους στην κουζίνα.

Ένας άνθρωπος σιωπηλός στεκόταν
 Δίπλα σε μένα. Εβλεπα
 Τη σκιά από την μακριά του κατατομή κάποιες φορές
 Να γέρνει αφηρημένη στο χείλος του φλιτζανιού,
 Με την ίδια κούραση
 Του νεκρού που γυρίζει
 • Από τον τάφο σε μια γιορτή του πάνω κόσμου.

Στα χείλη κάποιου,
 Κάπου εκεί στις γωνίες
 Όπου οι γέροι μαζεμένοι ψιθύριζαν,
 Πυκνή σαν ένα δάκρυ που πέφτει,
 Ακούστηκε ξαφνικά μια λέξη: Ισπανία.
 Μια κούραση χωρίς όνομα
 Γυρόφερνε στο κεφάλι μου.
 Ανάψανε τα φώτα. Φύγαμε.

Μέσα από μακριές σκάλες σχεδόν στα σκοτεινά
 Βρέθηκα ύστερα στο δρόμο,
 Και στο πλάι μου, γυρίζοντας,
 Είδα πάλι εκείνον το σιωπηλό άνδρα,
 Που είπε κάτι θαμπό
 Με ξενική προφορά,
 Μια προφορά παιδιού με φωνή γερασμένη.

Βαδίζοντας με ακολουθούσε
 Σαν να βρίσκονταν κάτω από ένα αόρατο βάρος,
 Σέρνοντας την πλάκα του τάφου του·
 Αλλά έπειτα κοντοστάθηκε,
 «Ισπανία;» είπε. «Ένα όνομα.
 Η Ισπανία πέθανε». Υπήρχε
 Μια απότομη στροφή στο δρομάκι.
 Τον είδα να σβήνεται μες στην υγρή σκιά.

Σ' έναν μελλοντικό ποιητή

[ποίημα γραμμένο το 1941, από τη συλλογή *Como quien espera el alba*
 (Σαν κάποιον που προσμένει την αυγή), 1947]

Δε γνωρίζω τους ανθρώπους. Έχω χρόνια
 Που τους αναζητώ και τους αποφεύγω δίχως λύση.
 Τάχα δεν τους καταλαβαίνω; Ή μήπως τους καταλαβαίνω
 Υπερβολικά; Πιότερο απ' αυτές τις φανερές μορφές
 Από σκληρή σάρκα και κόκαλα,
 Που σπάζουν ξαφνικά από ένα αδύναμο ελατήριο
 Αν κάποιος παθιασμένος τις αγγίζει,
 Νεκρούς στο θρύλο τούς καταλαβαίνω
 Καλύτερα. Και γυρίζω απ' αυτούς στους ζωντανούς
 Δυναμωμένος μοναχικός φίλος,
 Σαν κάποιος που πάει από την κρυφή πηγή
 Στον ποταμό που δίχως ορμή εκβάλλει.

Δεν καταλαβαίνω τα ποτάμια. Με αλήτικη βιασύνη πορεύονται
 Από την πηγή στη θάλασσα, με φροντισμένη ανεμελιά,
 Πλημμυρισμένα απ' την ουσία τους, βιομηχανική ή αγροτική·
 Την πηγή, που είναι υπόσχεση, μονάχα η θάλασσα τη δικαιώνει,

Η πολύμορφη θάλασσα, αβέβαιη και αιώνια.
 Σαν σε μακρινή πηγή, στο μέλλον
 Κοιμούνται οι εν δυνάμει μορφές της ζωής
 Σ' έναν ύπνο δίχως όνειρα, άκυρες κι ασύνειδες,
 Έτοιμες να αντικαθρεφτίσουν την ιδέα των θεών.
 Και ανάμεσα στα όντα που θα υπάρξουν μια μέρα
 Τ' όνειρό σου βλέπεις, αδύνατε φίλε μου.

Δεν καταλαβαίνω τους ανθρώπους. Αλλά κάτι μέσα μου λέει
 Πως θα σε καταλάβαινα, όπως καταλαβαίνω
 Τα ζώα, τα φύλλα και τις πέτρες
 Παντοτινούς συντρόφους σιωπηλούς και πιστούς.
 Όλα είναι ζήτημα χρόνου σε αυτή τη ζωή,
 Ενός χρόνου που ο ρυθμός του δε συμφωνεί,
 Μακρής και εκτενής, με τον άλλο φτωχό ρυθμό
 Του δικού μας σύντομου κι αδύναμου ανθρώπινου χρόνου.
 Αν ο χρόνος των ανθρώπων και ο χρόνος των θεών
 Ήταν ένας, αυτή η νότα που σε μένα το ρυθμό ξεκινάει,
 Ενωμένη με τη δική σου θα έσμιγε σε συγχορδία,
 Όχι σωμαίνοντας δίχως αντίλαλο μεσ' στο βουβό ακροατήριο.

Δε νοιάζομαι πια να μείνω άγνωστος
 Στη μέση αυτών των σωμάτων των σχεδόν σύγχρονων,
 Ζωντανών μ' έναν τρόπο διαφορετικό απ' το δικό μου σώμα
 Το φτιαγμένο από τρελή γη που μάχεται να γίνει φτερό
 Και να φτάσει σε εκείνο το τείχος του διαστήματος
 Που χωρίζει τα χρόνια μου από τα δικά σου μελλοντικά.
 Θέλω μονάχα το μπράτσο μου σε άλλο μπράτσο φιλικό,
 Θέλω κι άλλα μάτια να μοιράζονται αυτό που και τα δικά μου βλέπουν.
 Αν και συ ποτέ δε θα μάθεις με πόση αγάπη σήμερα ψάχνω
 Μέσα σ' αυτή τη λευκή άβυσσο του επερχόμενου χρόνου
 Τη σκιά της ψυχής σου, για να διδαχθώ απ' αυτήν
 Το πάθος μου σε καινούργια μέτρα να τοποθετώ.

Τώρα, καθώς με καταγράφουν πια οι άνθρωποι
 Κάτω απ' τις δικές τους ταξινομήσεις και τις δικές τους χρονολογίες,
 Σε κάποιους δεν αρέσω σαν ψυχρός και σε άλλους σαν περιεργός
 Και στο ανθρώπινο τρέμουλό μου βρίσκουν αναμνήσεις
 Νεκρές. Ποτέ δε θα μπορέσουν να καταλάβουν πως αν η γλώσσα μου

Τραγουδῆσε μια μέρα τον κόσμο, αγάπη ήταν αυτό που την ενέπνεε.
 Εγώ δε θα μπορέσω να σου πω πόσο παλεύω
 Για να μη πεθάνει η λέξη μου
 Σιωπηλή μαζί με μένα, και έρθει σαν ένας αντίλαλος
 Σε σένα, σαν καταιγίδα που διάβηκε
 Κι ένας αδύναμος ήχος τη θυμίζει στον ήσυχο αγέρα.

Εσύ δε θα καταλάβεις πως δαμάζω το φόβο μου
 Για να κάνω τη φωνή μου δύναμη,
 Ρίχνοντας στη λήθη άχρηστες καταστροφές
 Που ολόγυρα πλανιούνται και ποδοπατούν
 Τη ζωή μας με μια βλακώδη ευχαρίστηση,
 Τη ζωή που θα είσαι και που κι εγώ σχεδόν ήμουν.
 Γιατί προαισθάνομαι σε τούτη την ανθρώπινη απόσταση
 Πόσο δικοί μου θα πρέπει να είναι οι μελλούμενοι άνθρωποι,
 Ότι αυτή η μοναξιά θα κατοικηθεί μια μέρα,
 Αν και χωρίς εμένα, από καθαρούς συντρόφους σαν κι εσένα.
 Αν τη ζωή μου απαρνιέμαι είναι για να τη βρω αργότερα
 Σύμφωνα με την επιθυμία μου, στη μνήμη σου.

Όταν σε ώρα περασμένη, διαβάζοντας ακόμη
 Χαμηλώνω τη λάμπα κι ύστερα σταματάω
 Για ν' ακούσω τη βροχή βαριά σαν μεθυσμένος
 Που κατουράει στην παγωμένη σκοτεινιά του δρόμου,
 Κάτι αδύναμο τότε μου ψιθυρίζει:
 Τα ελεύθερα στοιχεία που φυλακίζει το σώμα μου
 Ήρθαν πάνω στη γη προσκαλεσμένα
 Από αυτό μονάχα; Υπάρχει κάτι περισσότερο; Κι αν υπάρχει πού
 Να το βρεις; Δεν γνωρίζω άλλον κόσμο αν δεν υπάρχει αυτός εδώ
 Και μερικές φορές είναι κι αυτός θλιμμένος χωρίς εσένα. Αγάπα με με νοσταλγία
 Σαν μια σιά, όπως εγώ αγάπησα
 Την αλήθεια του ποιητή κάτω από ονόματα που πια έχουν φύγει.

Όταν σε καιρούς μελλοντικούς, ελεύθερος ο άνθρωπος
 Από τον πρωτόγονο κόσμο σκοταδιού και τρόμου
 Που σ' αυτόν γυρίσαμε, φέρει η μοίρα
 Το χέρι σου στον τόμο που κείτονται
 Ξεχασμένοι οι σίχοι μου, και τον ανοίξεις,
 Το ξέρω πως θα νιώσεις τη φωνή μου να φτάνει σε σένα,

Όχι από το νεκρό γράμμα, αλλά από το ζωντανό
 Βάθος στα σπλάχνα σου με έναν ανονομάτιστο ζήλο
 Που εσύ θα δαμάσεις. Ακουσέ με και νιώσε με.
 Στο καθαρτήριο της η ψυχή μου ίσως θνηθεί κάτι,
 Και τότες σε σένα τον ίδιο τα όνειρά μου και οι πόθοι μου
 Θα βρουν επιτέλους δικαίωση, και θα έχω ζήσει.

1936

[ποίηση γραμμένο το 1961, 25 χρόνια μετά την έναρξη του ισπανικού Εμφύλιου,
 από τη συλλογή *Desolación de la Quimera* (Απελπισία της Χίμαιρας), 1962].

Θυμήσου το εσύ και σε άλλους θύμισέ το,
 Όταν απηδασμένοι νιώθουν από την ανθρώπινη χαμέρπεια,
 Όταν οργισμένοι νιώθουν από την ανθρώπινη σκληρότητα:
 Αυτός ο άνθρωπος μόνος, αυτή η πράξη μόνη, αυτή η πίστη μόνη.
 Θυμήσου το εσύ και σ' άλλους θύμισέ το.

Το 1961 και σε ξένη πόλη,
 Πάνω από ένα τέταρτο του αιώνα
 Αργότερα. Συνήθης η περίπτωση,
 Υποχρεωμένος εσύ σε μια δημόσια απαγγελία,
 Γι' αυτήν με εκείνον τον άνθρωπο μίλησες:
 Έναν παλιό μαχητή
 Της ταξιαρχίας Λίνκολν.

Εδώ και εικοσιπέντε χρόνια, αυτός ο άνθρωπος,
 Χωρίς να γνωρίζει τη γη σου, μακρινή γι' αυτόν
 Και εντελώς ξένη, διάλεξε να πάει σ' αυτήν
 Και σ' αυτήν, αν χρειάζονταν, αποφάσισε να διακυβεύσει τη ζωή του,
 Κρίνοντας πως η υπόθεση που εκεί παίζονταν στη σκακιέρα
 Τότε, άξιζε
 Να παλέψει για την πίστη που τη ζωή του γέμιζε.

Ότι εκείνη η υπόθεση φαίνεται χαμένη
 Καμιά δεν έχει σημασία:
 Ότι τόσοι άλλοι, προσποιούμενοι πίστη σ' αυτήν
 Τον εαυτό τους μονάχα βόλεψαν

Ακόμη λιγότερο ενδιαφέρει.

Αυτό που έχει σημασία και μας αρκεί είναι η πίστη του ενός.

Γι' αυτό άλλη μια φορά η υπόθεση σου φαίνεται

Όπως σ' εκείνες τις μέρες:

Ευγενής και τόσο άξια να αγωνιστείς γι' αυτήν.

Και την πίστη, εκείνη τη πίστη, αυτός την κράτησε

Μέσα στα χρόνια, μέσα στην ήττα,

Όταν όλα φαίνονται να την προδίδουν.

Αλλά αυτή η πίστη, λες στον εαυτό σου, είναι αυτό μονάχα που έχει σημασία.

Ευχαριστώ, σύντροφε, ευχαριστώ

Για το παράδειγμα. Ευχαριστώ γιατί μου λες

Ότι ο άνθρωπος είναι ευγενής.

Καμιά δεν έχει σημασία που τόσο λίγοι είναι:

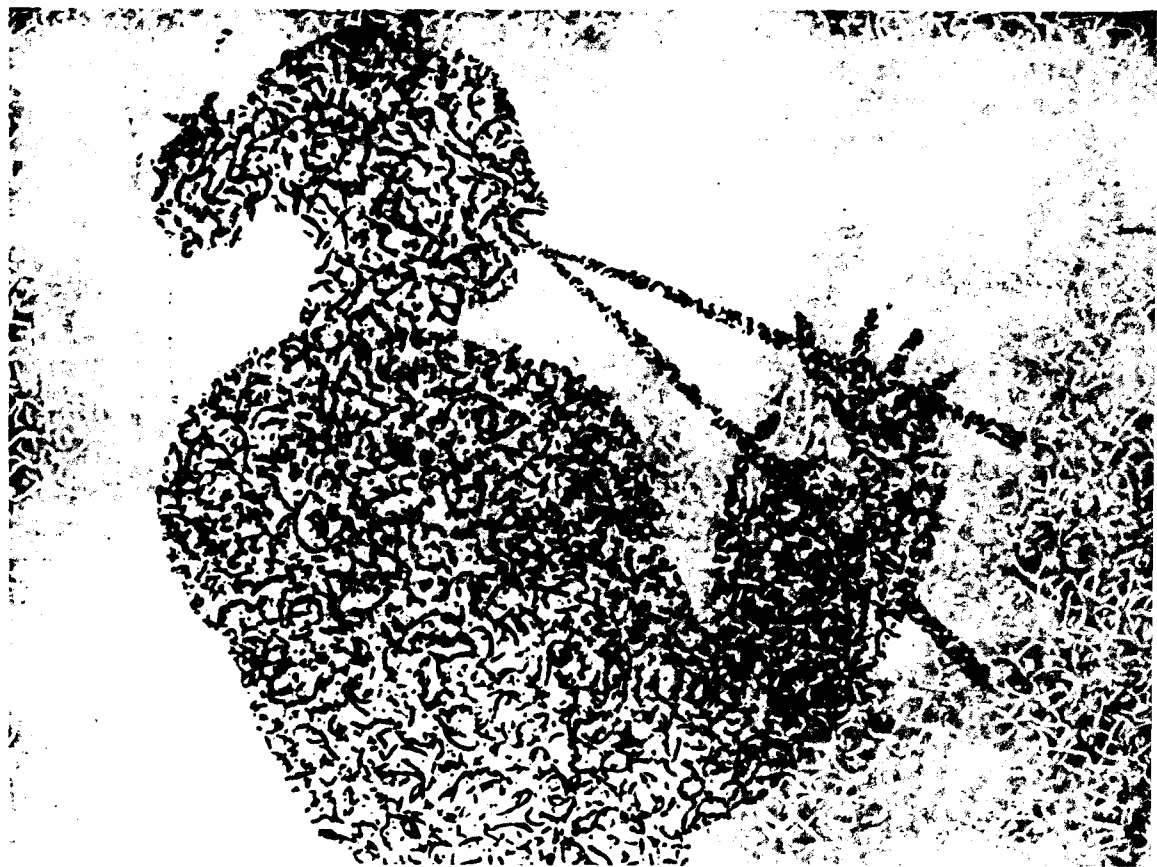
Ένας, ένας μονάχα φτάνει

Σαν αδιάψευστος μάρτυρας

Όλης της ανθρώπινης ευγένειας.

Σημείωση

1. Απ' αυτή τη συνεργασία μεταφράσαμε εδώ το ποίημα «Καθιστές κοιλίες», ένα ποίημα που αποκηρύχθηκε σιωπηλά από τον Θερνούδα, μιας και δε συμπεριλήφθηκε εν ζωή σε καμιά από τις ποιητικές συλλογές του. Το συμπεριλάβαμε όμως σε τούτη τη σύντομη ανθολόγηση, γιατί ακριβώς σηματοδοτεί τον πυρήνα της προσωπικής αντισυμβατικής και ασυμβίβαστης ηθικής (και πολιτικής) στάσης του Θερνούδα, που γι' αυτή θα γίνει λόγος στη συνέχεια.

Pino Pandolfini, Χαλκογραφία, 1985.